

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії

_____ О. В. Скидан
«_____» _____ 2017 р.

ПРОГРАМА

**додаткового вступного випробування
на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст»
для випускників неспоріднених спеціальностей на скорочений термін
навчання для навчання за освітнім рівнем «Бакалавр»
галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
у 2017-2018 навчальному році**

ВСТУП

Програма фахового випробування для вступу до ЖНАЕУ освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» складена відповідно до місця та значення дисциплін, передбачених освітньою програмою підготовки бакалавра галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

Мета вступних фахових випробувань на здобуття ОС «Бакалавр» зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» – визначення рівня підготовленості вступників, які бажають навчатися в ЖНАЕУ.

Визначальним чинником програми вступних фахових випробувань є її міжпредметний характер. Програма складається з тем, в яких відбиваються окремі сторони спеціальності та інтегруються знання з кількох дисциплін. При цьому органічно поєднуються теоретичні, методичні та практичні питання, які дозволяють виявити знання та вміння вступника використовувати категоріальний апарат, методи пізнання, логіку викладу, творчий підхід, методи обґрунтувань і доведень з економічної теорії у тому числі.

Порядок проведення вступних фахових випробувань визначається Положенням про приймальну комісію ЖНАЕУ.

Навчальна дисципліна «ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА»

Тема 1. Теорія держави і права як фундаментальна наука і навчальна дисципліна.

«Теорія держави і права» як система знань про основні та загальні закономірності держави і права, її мета і завдання. Характеристика предмета теорії держави і права. Теорія держави і права в системі суспільних наук. Роль і місце теорії держави і права в системі юридичних наук. Особливості науки теорії держави і права. Зв'язок теорії держави і права із суспільною практикою. Значення теорії держави і права в сучасних умовах розвитку нашого суспільства. Поняття і ознаки функцій теорії держави і права. Їх класифікація і загальна характеристика. Взаємозв'язки і єдність функцій теорії держави і права. Теорія держави і права як навчальна дисципліна, її мета і завдання. Система курсу “Теорія держави і права”.

Тема 2. Походження держави

Державна влада як основа сутності держави. Співвідношення класового і загальнолюдського в сутності держави. Еволюція сутності і соціального призначення держави. Пошук універсального визначення поняття держави. Розуміння держави в субстанційному, атрибутивному, інституційному і міжнародному аспектах. Основні ознаки держави, що відрізняють її від первісного суспільства та інших суспільних організацій (наявність території, публічної (державної) влади, всеохоплюючий, офіційний, універсальний характер, суверенітет, нерозривний зв'язок з правом). Методи здійснення державної влади (переконання і примус). Економічна, соціальна і морально-ідеологічна основи державної влади. Співвідношення держави і права: методологічні підходи до проблеми.

Необхідність дослідження проблем походження держави і права в загальнонауковому і теоретико-правовому аспектах. Загальна характеристика існуючих теорій виникнення держави і права: підстави і причини різноманітності підходів. Основні теорії походження держави і права: теологічна, патріархальна, патрімоніальна, органічна, теорія насильства, психологічна, договірна, історико-матеріалістична, іригаційна. Загальна характеристика первісного суспільства: економіка, організація, регулювання. Суспільна влада та соціальні норми у докласовому суспільстві. Причини і умови, що спонукали виникнення держави і права. Східний (азійський) і західний шляхи виникнення держави. Загальні закономірності виникнення держави і права.

Тема 3. Поняття та сутність держави

Поняття держави та її основні ознаки. Функціональне призначення елементів держави: населення (об'єднання суспільства), територія, публічна влада, апарат державної влади, апарат державного примусу, податкова система, правова система нормативного регулювання. Внутрішня і зовнішня сторони суверенітету як ознаки держави. Співвідношення суверенітету держави з суверенітетом народу і суверенітетом нації. Національний

суверенітет і право націй на самовизначення.

Сутність держави. Класовий характер держави. Соціальна цінність держави. Забезпечення державою інтересів суспільства, громадян, національних, релігійних та інших відносно відокремлених груп. Вплив державної влади на політичний, економічний та соціальний устрій суспільства. Розуміння держави в історії державно-правової думки.

Розуміння типології держав. Цивілізаційний і формаційний підходи до типології держав. Вчення про суспільно-економічну формацію. Види цивілізацій і відповідні їм типи держав. Особливості держав у межах одного типу. Східний тип держав. Особливості держав рабовласницького, феодалного, капіталістичного (буржуазного), соціалістичного суспільства. Держава соціально-демократичного типу.

Основні сучасні концепції держави (соціологічного спрямування, юридичного спрямування, у теоріях анархізму, етатизму тощо). Характеристика держави у доктринах соціологічного спрямування (теорія солідаризму, плюралістичної демократії, елітарної демократії, конвергенції, доктрини технократії, держава загального благоденства та ін.). Загальна характеристика та основні ознаки правової держави. Соціальна держава. Розвиток держави в сучасній Україні.

Тема 4. Державні органи влади в Україні

Поняття державного апарату і його характерні ознаки. Державні органи як складова державного апарату. Поняття та різновиди державних органів. Критерії класифікації органів держави. Система державних органів в Україні. Централізація і децентралізація в організації та функціонуванні державних органів. Професійність державного апарату. Розуміння допоміжного апарату в механізмі держави.

Принципи організації і діяльності державного апарату. Єдність державної влади та її поділ на законодавчу, виконавчу і судову. Загальна характеристика, функції та принципи діяльності органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади. Специфіка втілення принципу поділу влади в Україні. Система стримувань і противаг між гілками влади за Конституцією України.

Державна служба: поняття та її види. Розуміння змісту поняття державний службовець. Класифікація державних службовців. Посадова особа державного апарату, як особлива група державних службовців.

Тема 5. Загальне вчення про демократію

Поняття і ознаки демократії. Співвідношення понять демократія та народовладдя. Соціальна цінність демократії. Чинники впливу на рівень демократії. Зовнішні прояви (форми) демократії. Розуміння форм демократії. Безпосередня демократія та представницька демократія. Поняття інституту демократії, різноманітність інститутів демократії. Вибори та референдуми в системі інститутів демократії. Суб'єкти демократії. Людина (громадянин) як головний суб'єкт демократії. Принципи демократії. Реальність прав і свобод людини і громадянина та умови втілення їх у життя в демократичній державі. Співвідношення більшості і меншості. Демократія і самоврядування, як одна

з форм здійснення народовладдя. Демократія в умовах України.

Тема 6. Права людини і громадянина

Поняття прав і свобод людини і громадянина, їх загальна характеристика. Права і свободи людини і громадянина в їх історичному розвитку. Вплив розвитку сучасних новітніх правовідносин на розвиток і поширення демократичних ідей у світі. Види прав, свобод і обов'язків людини і громадянина. їх система за Конституцією України.

Теорія прав людини і практика. Концепція трьох поколінь прав людини. Поняття охорони та захисту прав людини. Гарантії прав і свобод людини і громадянина в демократичній правовій державі (економічні, політичні, духовні, юридичні тощо). Інститут Омбудсмана - Уповноваженого з прав людини. Міжнародно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина. Конвенція про захист прав і основних свобод людини і громадянина. Європейський Суд з прав людини (м. Страсбург), як дієвий міжнародний механізм захисту основних прав і свобод людини. Міжнародно-правова практика щодо законодавчого закріплення основних прав та свобод особи.

Тема 7. Громадянське суспільство

Особливості становлення та формування концепції громадянського суспільства. Поняття та ознаки громадянського суспільства. Умови формування громадянського суспільства. Сутність громадянського суспільства як фундаменту формування правової державності. Обмеженість державної влади правом і законами. Взаємодія громадянського суспільства і держави. Принцип взаємної відповідальності людини і громадянина. Економічний, політичний, інформаційний, ідеологічний плюралізм, як засади формування громадянського суспільства в Україні. Правова культура населення, як передумова формування громадянського суспільства і правової держави.

Тема 8. Поняття та сутність права

Загальна характеристика права суб'єктивного. Соціальні та юридичні ознаки сучасного права. Нормативність, системність, формальна визначеність, вольовий характер, загальна обов'язковість, гарантованість державою, здатність виступати критерієм правомірності або неправомірності поведінки суб'єктів права тощо, як юридичні ознаки права. Соціальна справедливість і свобода, їх міра як сутність права. Право як система норм (правил) поведінки особи, нормативна основа організації та функціонування державної влади, об'єднань громадян, інших суб'єктів.

Поняття принципів права і їх класифікація. Соціально-правові принципи права, їх суть. Спеціально-юридичні принципи права, їх поняття і види. Форми існування принципів права. Закріплення загальносоціальних та спеціально-юридичних принципів права в Конституції України. Правові презумпції та аксіоми. Функціонування права як його природна якість. Поняття функцій права. Система і класифікація функцій права. Характеристика загальносоціальних і спеціально-юридичних функцій права. Форми реалізації функцій права. Соціальна цінність права.

Тема 9. Соціальне регулювання: його поняття та особливості

Поняття і загальні риси соціального регулювання у суспільстві. Поняття і загальні риси соціальних норм. Класифікація (види) соціальних норм: звичаї, мораль, корпоративні, релігійні, політичні, правові, етичні та інші норми. Загальне й особливе у соціальних нормах. Право і традиції. Право і технічні норми, їх співвідношення і взаємодія. Технічно-правові норми. Право і мораль. Ознаки, які відрізняють норми права від норм моралі. Право та моральний рівень розвитку суспільства. Справедливість і право. Роль права у розвитку і зміцненні моралі суспільства. Корпоративні норми, їх особливості і взаємодія з правом.

Соціальне цінність (призначення) права, його місце і роль у системі соціального нормативного регулювання.

Тема 10. Система законодавства і систематизація нормативно-правових актів

Поняття і характерні риси системи права. Структура системи права, загальна характеристика її структурних елементів. Галузь права, як найбільший структурний підрозділ і центральна ланка права. Профілюючі, процесуальні і спеціальні галузі права. Підгалузь права, як структурний елемент системи права, її специфіка. Основні риси інституту права. Класифікація інститутів права: галузеві та міжгалузеві, прості та складні, регулятивні та охоронні. Правова норма (норма права), як первинний, найменший структурний елемент права.

Основи та принципи побудови системи права, зв'язки між її елементами. Предмет і метод правового регулювання як вихідні критерії поділу системи права на галузі та інститути, їх роль у правотворчості й правозастосуванні. Поняття предмету правового регулювання. Поняття та класифікація методів правового регулювання. Публічне і приватне право. Матеріальне і процесуальне право. Основні галузі системи права України.

Система права і правова система: співвідношення між ними.

Система законодавства: поняття, основні риси та структурні підрозділи.

Співвідношення системи права і системи законодавства. Структура законодавства. Основні види структурної організації законодавства: галузева (горизонтальна), ієрархічна (вертикальна), федеративна. Елементи горизонтальної структури законодавства: галузь законодавства, інститут законодавства, нормативно-правовий акт, нормативно-правовий припис. Співвідношення галузі законодавства і галузі права. Фактори формування та розвитку системи законодавства. Структура законодавства України. Співвідношення між нормами міжнародного і національного права. Пріоритет норм міжнародного права над національним законодавством за Конституцією України.

Поняття систематизації законодавства. Облік, інкорпорація та консолідація як форми систематизації нормативно-правових актів. Кодифікація, як різновид систематизації законодавства, її характерні риси, мета, види. Види кодифікаційних актів. Інкорпорація: поняття та види.

Офіційна та неофіційна інкорпорація. Критерії систематизації законодавства шляхом інкорпорації. Види інкорпорацій. Основні риси і цілі консолідації.

Тема 11. Правовий акт. Нормативно-правовий акт. Міжнародний договір

Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, система та види. Закони та підзаконні акти, їх загальні та особливі риси.

Закон як нормативно-правовий акт держави вищої юридичної сили. Співвідношення закону та права. Співвідношення принципів верховенства закону та верховенства права. Закон у вузькому та широкому, матеріальному та формальному розумінні. Право та законодавство. Класифікація законів. Конституційні, кодифікаційні та прості (звичайні) закони. Загальні та спеціальні закони. Основний закон (Конституція) держави - основа правової системи суспільства. Особливе місце Конституції в системі нормативно-правових актів держави.

Підзаконні нормативно-правові акти. Нормативно-правові акти парламенту. Нормативно-правові акти глави держави. Правові акти уряду, їх основні види. Нормативно-правові акти міністерств та відомств, їх класифікація та юридична природа. Нормативно-правові акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх система та якості. Особливості нормативно-правових актів органів влади і органів самоврядування у автономних утвореннях. Локальні нормативні акти (підприємств, установ, організацій тощо). Нормативно-правові акти об'єднань громадян, інших суб'єктів суспільних відносин. Статути, положення (типові, примірні та ін.) як джерело права.

Порядок опублікування законів, інших нормативно-правових актів, набуття ними чинності, його правове урегулювання.

Дія нормативно-правових актів у часі. Дія нормативно-правових актів у просторі та за колом осіб. Міжнародний договір.

Нормативно-правові акти у федеративній та унітарній державах, їх система та особливості.

Тема 12. Реалізація права. Правозастосування

Поняття реалізації різних форм права і видів права. Основні форми реалізації норм права: дотримання, виконання, використання та застосування. Суб'єкти реалізації норм права. Основні вимоги реалізації норм права.

Застосування права і правових норм як особлива форма реалізації права. Поняття, основні ознаки, суть і визначення правозастосувальної діяльності. Поняття механізму (процесу) і основні стадії (або етапи) правозастосувальної діяльності. Основні загальні вимоги правозастосувальної діяльності: правомірність, конституційність, правозаконність, справедливість, обґрунтованість, доцільність, істинність і об'єктивність, раціональність, гуманізм тощо. Основні і факультативні процесуальні вимоги застосування правових норм, згідно із процесуальним правом та законодавством.

Теорія і практика прийняття рішень по конкретній юридичній справі. Індивідуально-правові акти (рішення): поняття, основні ознаки, суть та визначення. Відмінність індивідуально-правових актів по конкретній справі

від нормативних та інтерпретаційних актів та інших правових і юридичних актів.

Прогалини в системі права та законодавства у процесі застосування правових норм і їх усунення або подолання: 1) вдосконалення системи права та законодавства; 2) застосування системи права і законодавства за аналогією. Застосування права і правових норм за аналогією закону і аналогією права. Юридична і фактична сила індивідуально-правових актів (рішень) і практика їх реалізації у державно-правовому житті країни. Юридичні колізії права і законодавства та шляхи їх подолання.

ПРИКЛАДИ ТЕСТІВ ДО ДИСЦИПЛІНИ

1. Позначте відповіді, у яких правильно вказані види правових норм за методом правового регулювання:

- а) зобов'язуючі;
- б) імперативні;
- в) уповноважуючі;
- г) диспозитивні.

2. Позначте відповіді, у яких правильно названі інститути права України:

- а) виборче право;
- б) конституційне право;
- в) цивільне право;
- г) право власності.

3. Позначте відповіді, у яких правильно вказані галузі публічного права:

- а) фінансове;
- б) сімейне;
- в) цивільне;
- г) цивільно-процесуальне.

4. Правотворча діяльність органів законодавчої влади або народу, яка спрямована на створення, об'єктивацію, зміну, припинення та систематизацію нормативно-правових приписів:

- а) реалізація права;
- б) правотлумачення;
- в) законотворчість;
- г) правозастосування.

5. Позначте відповіді, у яких правильно вказані основні види джерел права:

- а) принципи права;
- б) нормативно-правовий договір;
- в) акт тлумачення права;
- г) акт застосування права.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Алексеев С. С. Теория права. – 2.изд., перераб. и доп. – М. : БЕК, 1995. – 320с.
2. Антологія української юридичної думки: В 6 т. Т. 1. Загальна теорія держави і права, філософія та енциклопедія права / Ред.: Ю.С. Шемшученко; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. – К.: Вид. Дім "Юрид. кн.", 2002. – 568 с.
3. Бабаев В. К., Баранов В. М., Толстик В. А.. Теория права и государства в схемах и определениях: Учебное пособие. – М. : Юристъ, 2003. – 251 с.
4. Байтин М. И., Григорьев Ф. А., Зайцев И. М., Демидов А. И., Карташов В. Н.. Теория государства и права: Курс лекций / Н.И. Матузов (ред.), А.В. Малько (ред.). – М. : Юристъ, 1997. – 672с.
5. Ведерніков Ю.А. Теорія держави і права: навч. посіб. / Ю. А. Ведерніков, А.В. Папірна. – К.: Знання, 2008. – 333 с.
6. Венгеров А. Б. Теория государства и права: Учеб. для юрид. вузов. – М. : Новый Юрист, 1998. – 624с.
7. Вопленко Н.Н., Шанин А.А., Давыдова М.Л. Общая теория права: Учеб.-метод. пособие. – Волгоград : Издательство ВРО МСЮ, 2001. – 43с.
8. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції): навч. посіб. / О.Л. Копиленко, О.В. Зайчук, А.П. Заєць, В.С. Журавський, Н.М. Оніщенко, С.В. Бобровник; МОН України. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с.
9. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков, В.П. Пастухов, О.Д. Тихомиров; Ред.: В.В. Копейчиков; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – Вид. стереотип. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 317 с.
10. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / Р.А. Калюжний, С.М. Тимченко, Н.М. Пархоменко, С.М. Легуша. – К.: Вид. Паливода А.В., 2007. – 296 с.
11. Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко, І. В. Бенедик, І. О. Биля-Сабадаш; Ред.: М. В. Цвік; О. В. Петришин; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2010. – 583 с.
12. Загальна теорія держави та права: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. освіти / М.С. Кельман, О.Г. Мурашин, Н.М. Хома. – Л.: Новий Світ-2000, 2003. – 582 с.
13. Загальна теорія права (з схемами, кросвордами, тестами): Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М.С. Кельман, О.Г. Мурашин; Нац. акад. внутр. справ України. – К.: Кондор, 2002. – 353 с.
14. Кузьмін С.А. Теорія держави та права в питаннях та відповідях: посібник / С.А. Кузьмін, Д.М. Карпенко. – К.: Вид. Паливода А.В., 2010. – 128 с.
15. Лазарев В. В., Липень С. В.. Теория государства и права: Учебник для вузов. – 3.изд., испр. и доп. – М. : Спарк, 2004. – 528с.

16. Лукашева Е. А., Карташкин В. А., Колесова Н. С., Ларин А. М., Ледях И. А.. Общая теория прав человека / РАН; Институт государства и права {Москва}. – М. : Норма, 1996. – 520с.
17. Малишев Б.В. Застосування норм права (теорія і практика): навч. посіб. / Б. В. Малишев, О. В. Москалюк. – К.: Реферат, 2010. – 260 с.
18. Марченко М.Н. Теория государства и права: Учебник для студ. вузов, обуч. по напр. и спец. "Юриспруденция". – М. : Юрид. лит., 1996. – 432с.
19. Машков А. Проблемы теорії держави і права. Основи: курс лекцій / А. Машков. – К.: К.І.С., 2008. – 470 с
20. Нерсисянц В. С. Общая теория права и государства: Учебник для студ. вузов, обучающихся по спец. "Юриспруденция" / Институт государства и права РАН. Академический правовой ин-т. – М. : НОРМА ; Издательская группа НОРМА – ИНФРА-М, 2002. – 539с.
21. Оборотов Ю. Н. Теория государства и права. Прагматический курс: Экзаменац. справочник. – О. : Юридична література, 2005. – 184с.
22. Осауленко О.І. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. для студ. ВНЗ / О.І. Осауленко; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К.: Істина, 2007. – 336 с.
23. Палюх Л.М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування: навч. посіб. / Л.М. Палюх; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2010. – 214 с.
24. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: підручник / О. Ф. Скакун; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – К.: Прав. єдність, 2011. – 524 с.
25. Сухонос В.В. Теорія держави і права: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.В. Сухонос. – Суми: Ун-ка кн., 2005. – 536 с.
26. Теорія держави і права (для підготовки до державного іспиту): Навч. посіб. / Л.П. Самофалов, А.В. Старостюк, О.В. Чернецька, В.С. Шилінгов; Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2007. – 198 с.
27. Теорія держави і права в схемах та визначеннях: навч. посіб. / К. С. Хахуліна, В. А. Малига, І. В. Стаднік. – Донецьк: Донбас, 2011. – 340 с
28. Теорія держави і права у схемах і визначеннях: Навч. посіб. / О. В. Бабкіна, К.Г. Волинка; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. – К., 2004. – 144 с.
29. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О.В. Зайчук, А.П. Заєць, В.С. Журавський, О.Л. Копиленко, Н.М. Оніщенко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
30. Теорія держави і права: навч. посіб. / О. М. Головка, І. М. Погрібний, О. В. Волошенюк, Д. М. Михайлович, І. М. Овчаренко, А. А. Письменицький, О.С. Передерій, Д.В. Слинько, Ю.А. Холод, А. М. Шульга; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2010. – 277 с.
31. Теорія держави і права: Підруч. / С.Л. Лисенков, А.М. Колодій, О.Д. Тихомиров, В.С. Ковальський. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 447 с.

32. Теорія держави і права: посіб. для підготов. до держ. іспитів / Д. В. Лук'янов, С. П. Погребняк, Г. О. Христова; Ред.: О. В. Петришин. – Х.: Право, 2012. – 190 с.

33. Теорія держави і права: термінол. слов. / М. П. Пихтін, В. В. Галунько, М. М. Новіков, М. М. Новікова, О. О. Онищук; Харк. нац. ун-т внутр. справ, Херсон. юрид. ін-т. – Херсон, 2011. – 262 с.

34. Хропанюк В. Н. Теория государства и права / В. Г. Стрекозов (ред.). – 2. изд., доп., испр. – М., 1996. – 378с.

35. Шестопалова Л.М. Теорія права та держави: посібник / Л. М. Шестопалова. – К., 2012. – 255 с.

Навчальна дисципліна «ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ»

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії.

Зародження економіко-теоретичних знань. Основні етапи розвитку економічної теорії. Предмет економічної теорії. Методи економічної теорії. Єдність історичного і логічного. Статистичний аналіз. Експеримент. Економічна категорія. Економічні закони. Пізнання і використання економічних законів. Функції економічної теорії. Місце економічної теорії в системі економічних наук. Оновлення і розвиток економічної теорії в сучасних умовах. Сучасні економічні теорії. Розвиток економічної думки в Україні.

Тема 2. Економічна система суспільства. Відносини власності.

Зміст економічної системи. Продуктивні сили суспільства. Система виробничих відносин. Організаційно-економічні та соціально-економічні відносини. Спосіб виробництва та суспільно-економічна формація. Формаційний та цивілізаційний підходи до процесів суспільного розвитку. Об'єктивні основи розвитку людської цивілізації. Людина в економічній системі як виробник, суб'єкт виробничих відносин. Типи економічних систем. Традиційні економічні системи. Командно-адміністративна система. Ринкова система. Змішані системи. Власність в економічній системі. Поняття власності. Економічний зміст і право власності. Форми власності.

Тема 3. Форми організації суспільного виробництва.

Технологічні можливості суспільства. Економічні ресурси та їх види. Обмеженість (рідкість) економічних ресурсів. Межа економічних можливостей. Ефективність виробництва. Форми економічних зв'язків і виробництва. Натуральне виробництво. Товарне виробництво. Загальні основи й суперечності товарного виробництва. Товар і його властивості.

Тема 4. Теорія грошей і грошового обігу.

Становлення та еволюція грошових відносин. Історія розвитку грошей. Види грошей: товарні, символічні, кредитні. Функції грошей. Грошові системи та їх еволюція. Види грошового обігу. Грошова база. Грошові агрегати. Рівновага грошової та товарної мас. Модель І.Фішера. Ринок грошей. Інфляція. Види інфляції. Причини інфляції. Наслідки інфляції. Регулювання інфляції.

Тема 5. Ринкова економіка: її сутність, структура та інфраструктура.

Сутність ринку й об'єктивні умови його функціонування. Функції ринку. Основні суб'єкти ринкової економіки. Структура ринку. Види ринків. Інфраструктура ринку. Організаційно-технічна інфраструктура ринку. Фінансово-кредитна інфраструктура ринку. Науково-дослідницька інфраструктура ринку. Товарна біржа. Фондова біржа. Ринок цінних паперів. Види цінних паперів: акції, облігації, казначейські зобов'язання, ощадні сертифікати, векселі. Валютний ринок та його основні економічні суб'єкти. Котирування валют. Валютне регулювання.

Тема 6. Попит і пропозиція. Ринкова рівновага.

Попит. Закон попиту. Крива попиту. Індивідуальний та ринковий попит.

Детермінанти попиту. Зміни величини попиту. Зміни в попиті. Еластичність попиту. Пропозиція. Закон пропозиції. Детермінанти пропозиції. Зміни величини пропозиції. Зміни в пропозиції. Еластичність пропозиції. Ціна у ринковій економіці. Сутність ціни. Рівноважна ціна. Орієнтуюча функція ціни. Чинники, що впливають на ціну. Цінова еластичність попиту.

Тема 7. Конкуренція у ринковій економіці.

Конкуренція та її роль у функціонуванні ринкової економіки. Економічний закон конкуренції. Конкуренція продавців. Конкуренція покупців. Типи конкуренції. Досконала і недосконала конкуренція. Нецінова конкуренція. Ринок досконалої конкуренції. Монополія як антипод конкуренції. Ринок чистої монополії. Ринок монопольної конкуренції. Олігополія. Захист конкуренції від монополії. Антимонопольне законодавство.

Тема 8. Підприємництво у ринковій економіці.

Підприємницька діяльність. Поняття підприємницької діяльності та її функції. Принципи підприємництва. Умови підприємництва. Чинники підприємницької діяльності. Підприємство і його види. Суть та ознаки підприємства. Види підприємств залежно від власності, розміру та сфер функціонування. Організаційно-правові форми підприємництва в ринковій економіці. Одноосібне володіння. Партнерство або товариство. Корпорація. Основи маркетингу і менеджменту в підприємницькій діяльності. Невизначеність.

ПРИКЛАДИ ТЕСТІВ ДО ДИСЦИПЛІНИ

1. Яке визначення найбільш точно передає сутність предмета економічної теорії?

- а) Наука про економічні відносини людей щодо раціонального використання обмежених ресурсів для найбільш повного задоволення своїх потреб.
- б) Наука про суспільство на різних стадіях його розвитку.
- в) Наука про управління підприємствами для досягнення максимальної ефективності їх функціонування.
- г) Наука про вибір ефективної державної політики для вирішення актуальних соціально-економічних проблем.

2. Яка зі шкіл економічної теорії була економічно першою?

- а) Марксизм.
- б) Меркантилізм.
- в) Кейнсіанство.
- г) Фізіократи.

3. Засоби виробництва включають:

- а) Засоби праці і предмети праці.
- б) Предмети праці і робочу силу.
- в) Сировину і обладнання.
- г) Засоби праці і робочу силу.

4. Мету економічної діяльності визначає:

- а) Вирішення протиріччя між безмежністю потреб і обмеженістю ресурсів.

- б) Які блага і у якій кількості виробляти.
  - в) Які ресурси та технології використовувати для виробництва благ.
  - г) Кому дістануться вироблені блага і в якій кількості.
5. *Економічна система вирішує три основні питання. Яке зайве?*
- а) Хто повинен виробляти?
  - б) Що виробляти?
  - в) Як виробляти?
  - г) Для кого виробляти?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Базилевич В. Д. Економічна теорія: Політекономія. Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. – 7-ме вид., випр. і перероб. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
2. Економічна теорія: політекономія: практикум: навч. посіб. / за ред. В.Д. Базилевича. –К.: Знання, 2010. – 494 с.
3. Бодров В. Г. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. / В. Г. Бодров, О .М. Софронова, Н. І. Балди. – К.: Академвидав, 2010. – 510 с.
4. Власов В. І. Глобалізація і глобалістика: історія, теорія, практика, персоналії [Текст]: у трьох томах. [Т. 1]: Історичні аспекти науки глобалістики. / Власов В. І. – К.: ННЦ "ІАЕ", 2011. – 530 с.
5. Гальчинський А. С., Єщенко П. С. Економічна теорія: Підручник. – К.: Вища школа, 2007. – 503 с.
6. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
7. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1. / Редкол. С. В. Мочерний (ред.) та ін. – К.: Видавничий центр "Академія", 2001. – С. 813–817.
8. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка). Навч. посібник 2-ге вид. перероб. та доп. / Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 688 с.
9. Мельник Л. Ю. Курс політичної економії (для бакалавра з економіки і підприємництва): Навчальний посібник. – Херсон: Айлант. 2009.
10. Мочерний С. В. Політична економія: Навчальний посібник / За ред. С. В. Мочерного, Я. С. Мочерної. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2007. – 684 с.
11. Політична економія: Підручник / За заг. ред. Ю. В. Ніколенка. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 632 с.
12. Семененко В. М., Коваленко Д. І., Бугас В. В., Семененко О. В. Економічна теорія. Політекономія: Навч. посіб. 2-ге вид. доп. і перероб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 428 с.
13. Трансформаційна економіка: Навч. посіб. – 2-ге вид., без змін / В. С. Савчук, Ю. К. Зайцев, І. Й. Малий та ін.; За ред. В. С. Савчука, Ю. К. Зайцева. – К.: КНЕУ, 2008. – 616 с.

14. Шнипко О. Постіндустріальна глобалізація: сутність, чинники, тенденції та суперечності розвитку / О. Шнипко // Економіст. – 2005. – № 4. – С. 76–79.

Додаткова

1. Задоя А. О. Основи економічної теорії: вправи для студентів: Навчальний посібник / А. О.Задоя, Ю. Є.Петруня. – К.: Товариство “Знання”, КОО, 1998. – 117 с.

2. Пруссова Л. Г. Экономика в вопросах и ответах. Учебно-методическое пособие / Л. Г.Пруссова. – К.: ООО «УИПК «ЕксОб», 1999. – 320с.

3. Пруссова Л. Г. Экономика. Тренинг курс. Учебно-методическое пособие/ Л. Г.Пруссова. – К.: ТОВ «УВПК «ЕксОб», 1999. – 632с.

4. Хейне Пол Экономический образ мышления / Пер. с англ. Издание второе, стереотипное. – М.: Изд-во “Дело” при участии изд-ва ”Catallaxy”, 1992. – 704с.

5. Экономическая теория. Задачи, логические схемы, методические материалы / Под редакцией А.И. Добрынина, Л.С.Тарасевича: Учебник для вузов. – СПб: Издательство “Питер”, 1999. – 448 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека електронних книжок з економічних дисциплін // <http://www.library.if.ua>

2. Бібліотека публікацій вісника ТНЕУ// <http://www.library.tane.edu.ua/images>

3. Вісник Львівського університету // <http://www.franko.lviv.ua/faculty/Phil/Visnyk/Visnyk10.pdf>

4. Все в одном: Учебник: Макроекономіка-конспект лекцій (КНЕУ) // <http://in1.com.ua/book/12096/>

5. Інтернет-сайт Держкомітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Інтернет-сайт Міністерства економіки України – <http://www.me.gov.ua>

7. Інтернет-сайт Міністерства фінансів України – <http://www.minfint.gov.ua>

8. Інтернет-сайт Національного банку України - <http://www.bank.gov.ua>

9. Макроекономіка – – Базилінська: <http://www.library.if.ua/book/63/4549.html>

10. Макроекономіка – Електронна бібліотека підручників // <http://studentam.kiev.ua/content/category/3/87/95/>

11. Малиш Н. А. Макроекономіка // http://chitalka.info/dmo_13/dmo_13index.htm

12. Савченко А. Г. Макроекономіка // <http://studentam.kiev.ua/content/view/713/95/>

13. Термінологічний словник - Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика: <http://www.vuzl.org/books/finance/73-fiscal-policy-kutsenko-2002?start=28>.